

bebit qui vos possidet. « Hæ sunt reliquiæ homini paci-
» fico¹. » Hoc cantavimus : qui versus longe quidem est in
isto Psalmo ab his tractatis versibus. Sed quia ipsum can-
tavimus, ad ipsum claudere debemus. Tu tantum securus
esto, « Custodi innocentiam, » pretiosa res est. Furari vis ali-
quid, credo, ut acquiras : vide quo manum mittis, et
unde tollis. Hac vis acquirere, hac perdis : acquiris pec-
uniam, perdis innocentiam. Evigilet potius cor tuum ;
qui volebas acquirere pecuniam et perdis innocentiam,
perde potius pecuniam : « Custodi innocentiam, et vide
» directionem², » quia diriget te Deus, ut omnia quæ-
cumque vult, velis et tu : ipsa enim est directio. Nam si
tu nolis quod vult, curvus eris, et pravitas tua non te
permittet planari recto. « Custodi ergo innocentiam,
» vide directionem : » et noli putare quia, finita ista vita,
finitus est homo ; « Quia sunt reliquiæ homini pacifico. »

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM XXXVI.

SERMO II³.

De secunda parte Psalmi.

I. De Psalmo iste loqui Charitati Vestræ, et jussi su-
mus, et obtemperare debuimus. Voluit enim Dominus
propter imbrium nimietatem retardare profectionem nos-
tram ; et imperatum est nobis, ne vacaret hic erga vos

¹ Psal. xxxvi, 37. — ² Ibid. — ³ Hortatur ad perferendos malos, et dis-
utat in Donatistas, ac nominatim adversus Primianum.

lingua nostra, cum cordis nostri negotium semper sitis, si-
cut et nos vestri. Commendaveramus autem jam voluntatem
Dei in isto Psalmo, quid nos velit docere, quid admonere,
contra quid cautos esse, et quid tolerare, et quid sperare.
Duo enim genera hominum, justorum et iniquorum, in
hac terra et in hac vita commixta sunt. Habent singula
ista genera proprias intentiones cordis sui. Genus justo-
rum conatur in sublimia per humilitatem : genus iniquo-
rum præponderat ad inferiora per elationem. Hoc enim
se deprimit ut surgat, illud se extollit ut cadat. Ex eo fit
ut unum genus toleret, alterum toleretur ; propositumque
sit justis ipsos etiam iniquos in vitam æternam lucrari,
propositum autem iniquis reddere mala pro bonis, et eos
qui sibi vitam æternam volunt, si fieri potest, etiam vita
temporali privare. Ægre enim fert, et injustus justum, et
justus injustum : oneri sibi sunt. Nemo dubitat quod isti duo
alterutrum sibi oneri sunt, sed diversis intentionibus. Ad
hoc enim justus injusto oneri est, quia injustum eum esse
non vult, sed eum justum fieri, et optat votis, et conatur
factis : injustus autem sic odit justum, ut nolit eum esse,
non ut bonum velit esse. Quanto enim bonus est, tanto
magis oneri est iniquitati illius. Et laborat quidem, si fieri
potest, ut eum injustum faciat ; si autem non potest, de
medio tollat, et a suo tædio molestiaque removeat. Sed
et si eum fecerit injustum, nihilominus oneri illi erit.
Non enim justus tantum injusto oneri est, sed et duo in-
justi vix se patiuntur : et quod se videntur diligere, cons-
cientiam sibi debent, non amicitiam. Tunc autem secum
concordant, quando in perniciem justi conspirant, non
quia se amant, sed quia eum qui amandus erat simul
oderunt. Contra hoc genus hominum indicit nobis Domi-
nus Deus noster tolerantiam et affectum illum charitatis,
quem novimus in Evangelio, præcipiente nobis Domino

et dicente, « Diligite inimicos vestros, et benefacite his » qui oderunt vos¹. » Sicut et Apostolus, « Noli vinci a » malo, sed vince in bono malum². » Contende cum malo, sed de bonitate. Ipsa est enim vera contentio, vel potius certamen salubre, ut sit bonus contra malum, non ut sint duo mali.

II. Ergo ad Psalmum respicite. Primæ partes jam tractatæ sunt, sequuntur hæc : « Observabit peccator justum, » et stridet super eum dentibus suis : Dominus autem irri- » debit eum. » Quem? Utique peccatorem stridentem super justum dentibus suis. Unde autem « Dominus irridebit » eum? Quoniam prospicit quod veniet dies ejus³. » Acerbus videtur, cum minatur justo nesciens horam sui crastinam : Dominus autem videt, et prospicit diem ejus. Quem diem? Quo reddet unicuique secundum opera sua⁴. Theaurizat enim sibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei⁵. Sed Dominus prospicit, tu autem non prospicis; indicavit tibi qui prospicit. Tu diem iniqui quo pœnas pensurus est ignorabas : sed qui scit, non te celavit. Non parva pars scientiæ est, scienti conjungi. Ille habet oculos cognitionis, tu habeto credulitatis. Quod videt Deus, crede tu. Veniet enim dies iniqui, quem prospicit Deus. Qui dies? Cujusque vindictæ. Necesse est enim ut vindicetur in impium, vindicetur in iniquum, sive convertat se, sive non se convertat. Si enim se converterit, hoc ipsum in illo vindicatur; quod periit iniquitas. Nonne irrisit Dominus prospiciens dies iniquorum duorum, et Judæ traditoris et Sauli persecutoris⁶? Unius diem prospexit ad pœnam, alterius ad justitiam. In utrumque vindicatum est : ille est gehennæ ignibus deputatus, iste cœlesti voce prostratus. Ergo et tu quem pateris iniquum,

¹ Matth. v, 44. — ² Rom. xii, 2. — ³ Psal. xxxvi, 12, 13. — ⁴ Matth. xvi, 27. — ⁵ Rom. ii, 5. — ⁶ Act. 1, et ix.

per oculos fidei prospice cum Deo dies ejus et cum eum videris in te sævientem, dic tibi : Iste aut correctus, mecum erit; aut perseverans, mecum non erit.

III. Quid enim? Injustitia iniqui tibi nocet, et illi non nocet? Unde fieri potest, ut iniquitas ejus, quæ per ejus indignationem et odium procedit ad lædendum te, non prius ipsum vastet intus, quam te tentet foris? Tuum corpus premit adversitas, illius animum putrefacit iniquitas. Nam et quidquid in te profert, in illum redit. Ejus enim persecutio te facit purgatum, illum reum. Cui ergo plus nocet? Ecce sæviendo expoliavit te : quis damno graviore percutitur, qui amittit pecuniam, an qui amittit fidem? Norunt dolere damna ista, qui habent oculum interiorem. Multis enim fulget aurum, fides non fulget. Habent quippe oculos unde aurum videant : unde fidem videant, non habent. Nam si haberent et viderent, utique plus amarent : et tamen quando eis frangitur fides, clamant, invidiam faciunt, et dicunt : O fides! ubi est fides? Amas eam ut exigas, ama ut exhibeas. Ergo quia omnes qui persequuntur justos, graviore damno feriuntur, et graviore pernicie afflicantur, cum in eis vastatur ipse animus; sequitur, et ostendit hoc Psalmus : « Gladium » eduxerunt peccatores, intenderunt arcum suum : ut » dejiciant inopem et pauperem, ut trucident rectos corde. » Framea eorum intret in cor ipsorum¹. » Facile est ut framea ejus, id est, gladius ejus perveniat ad corpus tuum, sicut pervenit gladius persecutorum ad corpora Martyrum; sed percusso corpore, cor mansit illæsum : illius autem cor qui gladium eduxit in corpus justum, non plane mansit illæsum. Hoc Psalmus iste testatur. Framea eorum non intret, dixit, in corpus eorum; sed, « Framea » eorum intret in cor ipsorum. » In corpore occidere

¹ Psal. xxxvi, 14; 15.

voluerunt, in anima moriantur. Illos enim quorum corpora interficere voluerunt, securos Dominus fecit, dicens eis: « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere¹. » Quale est autem sævire gladio, nec posse occidere nisi corpus inimici, et posse occidere animam suam? Desipiunt, contra se sæviunt, insaniunt, non se vident: tanquam si vellet aliquis per corpus suum ferrum trajicere, ut conscinderet tunicam alterius. Attendis quo pervenisti, et non attendis qua trajecisti; illius conscidisti vestem, tuam carnem. Constat ergo plus esse quod se lædunt iniqui, et quod sibi nocent, quam quod sibi videntur nocere illis quos oderunt. « Framea eorum intret in cor ipsum. » Sententia Domini est, aliter fieri non potest. « Et arcus eorum conteratur. » Quid est, « Arcus eorum conteratur? Insidiæ ipsorum frustrentur. Superius enim dixerat: » Gladium eduxerunt peccatores, intenderunt arcum suum. » Gladii educationem, intelligi voluit apertam oppugnationem. Arcus autem intentionem, occultas insidias intelligi voluit. Ecce gladius ejus perimit eum, et dispositio insidiarum ejus frustratur. Quid est, frustratur? Nihil nocet justo. Quomodo ergo nihil ei nocuit, verbi gratia, quem sic expoliavit, cui tollendo res suas ad angustias perduxit? Habet quod cantet, « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas². »

IV. Sed potentes sunt iniqui, et multa faciunt, et suppetit eis rerum effectus; agendi celeritas, jussionem obedientia sequitur? Numquid semper sic. « Quoniam brachia peccatorum conterentur³. » Brachia ergo eorum, potentia eorum. Quid facturus est in gehenna? An quod facit ille dives, qui apud superos epulabatur, apud inferos torquebatur⁴? « Brachia ergo eorum conterentur.

¹ Matth. x, 28. — ² Psal. xxxvi, 16. — ³ Ibid. 17. — ⁴ Luc. xvi, 19 et 24.

» Confirmat autem justos Dominus. » Quomodo eos confirmat? Quid eis dicit? Quo dicitur in alio Psalmo: « Sustine Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, » et sustine Dominum¹. » Quid est hoc, « Sustine Dominum? » Ad tempus laboras, in æternum non laborabis: brevis est molestia tua, æterna erit beatitudo tua: ad modicum doles, sine fine gaudebis. Sed inter molestias incipis labi? Proponitur exemplum et passionum Christi. Vide quid pro te pertulit, qui quare perferret non habebat². Quantacumque patiaris, non pervenies ad illas insultationes, ad illa flagella, ad illam ignominiosam vestem, ad illam spineam coronam, ad illam postremo crucem non pervenies, quia jam et de pœna generis humani sublata est. Cum enim sub antiquis scelerati crucifigerentur, modo nullus crucifigitur. Honorata est, et finita. Finita est in pœna; manet in gloria. A locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid servat fidelibus suis? His ergo rebus, his verbis, hic allocutionibus, hoc tali exemplo « Confirmat justos Dominus. » Sæviant quantum voluerint, et quantum permissi fuerint peccatores: « Confirmat justos Dominus. » Quidquid acciderit justo, voluntati divinæ deputet, non potestati inimici. Sævire ille potest: ferire, si ille noluerit, non potest. Et si ille voluerit ut feriat, novit suum quemadmodum excipiat. « Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit³. » Quid sibi ergo plaudit iniquus, quia flagellum sibi de illo fecit Pater meus? Illum assumit ad ministerium, me erudit ad patrimonium. Nec attendere debemus quantum permittat injustis, sed quantum servet justis.

¹ Psal. xxvi, 14. — ² Matth. xxvi, 16, et xxxvii, 26, etc. — ³ Hebr. xii, 6.

V. Sed debemus optare etiam illis per quos flagellamur, ut convertantur, et flagellentur. Sic enim suos fideles erudiebat, qui de Saulo flagellum sibi fecerat, sed postea convertit et Saulum. Et cum Ananiæ sancto, a quo baptizatus est Saulus, diceret Dominus, illum suscipiendum esse Saulum, quia vas esset electionis; respondit Ananias, timens et exhorrescens audita fama Sauli persecutoris: « Domine, audiui, inquit, ego de viro isto quantas persecutiones sanctis tuis fecerit in Jerosolyma, et nunc » acceptis litteris vadit, ut ubicumque invenerit invocantes nomen tuum, trahat et liget, et ad pontifices » adducat. » Et contra Dominus: « Sine, inquit, ego illi » ostendam quæ illum oporteat pati pro nomine meo¹. » Reddam illi, inquit, vindicabo me de illo; et patietur pro nomine meo, qui sævit in nomen meum. Erudio vel erudivi per eum alios, erudiam et ipsum per alios. Factum est hoc, et novimus quanta sustinuerit Saulus, multo plura quam fecerat, quasi avarus exactor cum usuris recepit quod dederat.

VI. Sed vide utrum in illo impletum sit quod modo Psalmus dicit: « Confirmat autem justos Dominus. Non » solum (inquit idem Paulus, cum multa mala patere- » tur,) sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quia » tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, » probatio spem, spes autem non confundit, quia cha- » ritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum » sanctum, qui datus est nobis². » Bene, plane jam justus, jam confirmatus. Quomodo ergo isti jam confirmato nihil nocebant qui illum insectabantur, sic nec ipse illis quos persequabatur. « Confirmat autem, inquit, justos » Dominus. » Audi alias voces confirmati justis. « Quis nos » separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia?

¹ Act. ix, 13-16. — ² Rom. v, 3-5.

» an fames? an nuditas? an persecutio?³ » Quomodo hærebat, qui rebus talibus non separabatur? « Confirmat » autem justos Dominus. » Descenderant quidam Prophetæ de Jerosolyma, et impleti Spiritu sancto prophetaverunt eidem Paulo quod multa passurus esset in Jerosalem: ita ut quidam eorum, Agabus nomine, soluta zona alligaret se, quemadmodum solet fieri, ut his indicis rerum futura demonstraret Prophetæ, dicens: « Sicut » alligatum me videtis, sic oportet alligari hominem hunc » in Jerosolymis. » Fratres autem responso admonitum Saulum, jam Paulum, ne se tantis periculis committeret, cœperunt deterrere, et monendo et rogando revocare ne iret in Jerosolymam. Ille autem qui jam in eorum numero erat, de quibus dictum est, « Confirmat autem justos Do- » minus; Quid, inquit, confringitis cor meum⁴? » Non facio animam meam pretiosam mihi. Quia jam dixerat eis quos parturierat in Evangelio, « Et ipse impendar pro » animabus vestris⁵. Ego enim, inquit, non solum alligari, sed etiam mori paratus sum pro nomine Domini » Jesu Christi⁶. »

VII. « Confirmat ergo justos Dominus. » Quomodo eos confirmat? « Novit Dominus vias immaculorum⁷. » Quando patiuntur mala, vias malas ambulare creduntur ab ignorantibus, ab his qui non noverunt videre vias immaculorum. Ille qui eas novit, scit per quam rectum ducat mansuetos suos. Unde dixit in alio Psalmo, « Diriget mites in iudicio, docebit mansuetos vias suas⁸. » Quomodo putatis detestatos homines transeuntes ulcerosum pauperem jacentem ante divitis januam⁹? quomodo forte hunc oclusis naribus conspuebant? Noverat autem Dominus illi servare paradysum. Quomodo autem sibi op-

¹ Rom. viii, 35. — ² Act. xx, 24. — ³ 2 Cor. xii, 15. — ⁴ Act. xxi, 11-13. — ⁵ Psal. xxxvi, 18. — ⁶ Id. xxiv, 9. — ⁷ Luc. xvi, 20.

tabat vitam illius, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide; Dominus autem qui prospiciebat dies illius, noverat ejus futura tormenta, et sine fine tormenta. Ergo, « Novit Dominus vias immaculato-
» torum. »

VIII. « Et hæreditas eorum in æternum erit¹. » Hoc in fide habemus: Dominus numquid in fide? Dominus novit illa in tanta manifestatione, in quanta non possumus dicere, cum vel æquati Angelis erimus. Non enim nobis tam manifesta erunt, quæ erunt manifesta, quam sunt manifesta illi qui nec commutari potest. Tamen et de nobis quid dictum est? « Dilectissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus: scimus quia
» cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus
» eum sicuti est². » Servatur ergo nobis nescio quod dulce spectaculum omnino: et si cogitari ex aliqua parte in ænigmate et per speculum potest, dici tamen nullo modo potest pulchritudo illius dulcedinis, quam servat Deus timentibus se, perficit autem sperantibus in se³. Illuc parantur corda nostra in omnibus vitæ hujus tribulationibus et tentationibus. Noli mirari, quia in laboribus pararis: ad magnum aliquid pararis. Unde vox illa Justi confirmati: « Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futu-
» ram gloriam, quæ revelabitur in nobis⁴. » Quæ erit futura gloria nostra, nisi æquari Angelis, et videre Deum? Quantum præstat cæco, qui illi oculos sanaverit, ut videat hanc lucem? Cum sanus factus fuerit ille, nec invenit quid dignum rependat sanatori suo. Quantumlibet enim illi det, quid dabit tale quale ille præstitit? Ut plurimum det, aurum dabit, et multum aurum dabit: ille lucem præstitit. Ut noverit ille quia nihil dat; videat in

¹ Psal. xxxvi, 18. — ² 1 Joan. iii, 2. — ³ Psal. xxx, 30. — ⁴ Rom. viii, 18.

tenebris quod dat. Quid ergo dabimus nos medico illi, oculos interiores nostros sananti, ad videndam quamdam lucem æternam, quod est ipse? Quid illi dabimus? Quæramus, inveniamus, si possumus; et in angustiis inquisitionis nostræ exclamemus, « Quid retribuam Domino pro
» omnibus quæ retribuit mihi? » Et quid invenit? « Ca-
» licem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo¹. » Potestis, inquit, bibere calicem quem ego bibiturus
» sum²? » Inde Petro, « Amas me? Pasce oves meas³: » pro quibus biberet calicem Domini. « Confirmat autem
» justos Dominus. Novit Dominus vias immaculato-
» et hæreditas eorum in æternum erit. »

IX. « Non confundentur in tempore malo⁴. » Quid est, « Non confundentur in tempore malo? » In die tribulationis, in die angustiarum non confundentur: sicut confunditur quem fallit spes. Quis est qui confunditur? Qui dicit: Ego quod sperabam non inveni. Non immerito: sperabas enim de te, aut sperabas de homine amico. « Maledictus autem qui spem suam ponit in homine⁵. » Confunderis, quia fefellit te spes, fefellit spes posita in mendacio. « Omnis enim homo mendax⁶. » Si autem ponas spem tuam in Deo tuo, non confunderis; quia ille in quo spem posuisti, falli non potest. Unde et ille quem paulo ante commemoravi, justus confirmatus, positus in tempore malo, in die tribulationis, quia non confunde-
batur, quid ait? « Gloriamur in tribulationibus, scientes
» quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia pro-
» bationem, probatio spem, spes autem non confundit. » Unde spes non confundit? Quia in Deo posita est. Ideo sequitur: « Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris
» per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁷. » Jam datus

¹ Psal. cxv, 12, 13. — ² Matth. xx, 22. — ³ Joan. xxi, 17. — ⁴ Psal. xxxvi, 29. — ⁵ Jerem. xvii, 5. — ⁶ Psal. cxv, 11. — ⁷ Rom. v, 3-5.

est nobis Spiritus sanctus, quomodo nos fallit cujus tale pignus tenemus? « Non confundentur in tempore malo : » et in diebus famis saturabuntur. » Est enim quædam hic saturitas eorum. Nam dies famis, vitæ hujus sunt : aliis esurientibus, illi saturantur. Nam ille unde gloriaretur dicens, « Gloriamur in tribulationibus, » si egestatem intus pateretur? Videbantur foris angustia, sed intus latitudo erat.

X. Quid autem facit malus homo cum cœperit tribulari? Foris nihil habet, ablata sunt omnia, in conscientia nullum solatium est : non est quo exeat, quia dura sunt : non est quo intret, quia mala sunt. Merito ei fit quod sequitur, « Quoniam peccatores peribunt¹. » Quibus enim locus nusquam est, quomodo non peribunt? Consolatio non est in externis, non est in internis. Extra sunt enim a nobis, de quibus consolatio nulla est. Et universi qui Deum non habent, pecuniæ, amicitia, gloria, facultatibus mundi serviunt, et quæcumque bona sunt corporalia, non possunt consolari intrinsecus, quomodo consolabatur ille plenus sagina interiore, et de ipsa sagina ructans : « Dominus minus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, » ita factum est, sit nomen Domini benedictum². » Ergo illis peccatoribus non est locus in his quæ foris sunt, quia ibi patiuntur tribulationes : conscientia illos non consolatur; non est bene illis secum : quia bene esse cum malo non potest. Quisquis autem malus est, male secum est : torqueatur necesse est sibi se ipso tormento. Ipse est enim poena sua, quem torquet conscientia sua. Fugit ab inimico quo potuerit, a se quo fugiet?

XI. Ita quidam ex parte Donati venerat ad nos, accusatus et excommunicatus a suis, hic quærens quod ibi perdiderat. Sed quia suscipi non potuit, nisi eo loco quo

¹ Psal. xxxvi, 20. — ² Job. 1, 21.

debut : non enim deseruit illam partem quasi integer apud ipsos, ut appareret eum non necessitate, sed electione fecisse : quia ibi ergo habere non potuit quod quærebat, quærebat autem vanam elationem et falsum honorem, et quia hic non invenit quod ibi perdidit, et ipse periit. Gemebat saucius, et non consolabatur. Erant enim in conscientia ejus aculei horribiles taciti. Tentavimus consolari eum de verbo Dei : sed ille non erat de sapientibus formicis, quæ sibi æstate collegerunt unde hyeme vivant. Cum enim res sunt tranquillæ, tunc homo sibi colligere debet verbum Dei, et recondere in intimis cordis sui, quemadmodum formica abscondit in cavernosis penetralibus labores æstatis¹. Per æstatem enim vacat hoc agere : venit autem hyems, id est, supervenit tribulatio, et nisi intus invenerit quod edat, necesse est ut fame desperet. Iste ergo sibi non collegerat verbum Dei, supervenit hyems, non hic invenit quod quærebat, consolari nisi inde non poterat, de verbo autem Dei nullo modo. Intus apud se nihil habebat, foris quod quærebat non inveniebat : ardebat indignationum et dolorum facibus, agitabatur mens ejus violenter, et tandiu occulte, donec etiam erumperet in quosdam gemitus, ita ut inter fratres sonaret, et se audiri nesciret. Videbamus, et dolebamus vehementer, Deus scit, tantam poenam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. Quid pluribus? Impatiens loci humilis, cui si saperet, posset esse locus salubris, talis apparuit, ut etiam projiceretur. Neque hinc desperare debemus, fratres, de aliis, qui forte elegerint veritatem, non secuti fuerint necessitatem. Usque adeo enim de cæteris desperandum non est, ut nec de isto desperem, quandiu vivit. De nullo enim vivente desperandum est. Hoc ergo, fratres, ex occasione hac scire de-

¹ Prov. vi, 6, et xxx, 25.

buit Charitas Vestra, ne quis forte aliud vobis dicat. Nam subdiaconus eorum, qui, cum ei nulla quæstio ibi commoveretur, elegit catholicam pacem et unitatem, et illis dimissis venit, venit revera sicut eligens quod bonum est, non sicut repudiatus a malis: sic acceptus est ut de ejus conversione gaudeamus, et eum vestris orationibus commendemus. Potens est enim Deus, qui eum faciat etiam atque etiam meliorem. Cæterum de nullo pronuntiandum est in aliquam partem, sive in bonam, sive in malam. Quandiu enim hic vivitur, crastinus dies semper ignoratur. « Non confundentur in tempore malo, et in diebus

» famis saturabuntur: quoniam peccatores peribunt. »

XII. « Inimici autem Domini statim ut gloriabuntur et » exaltabuntur, deficientes sicut fumus deficient¹. » Ex ipsa similitudine rem, quam insinuavit, agnoscite. Fumus a loco ignis erumpens in altum extollitur, ex ipsa elatione in globum magnum intumescit: sed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior: ab illa enim magnitudine non fundata et solidata, sed pendente et inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem. Quanto enim plus erectus est, quanto extentus, quanto diffusus undique in majorem ambitum, tanto fit exilior, et deficiens, et non apparens. « Inimici autem » Domini statim ut gloriabuntur et exaltabuntur, deficientes sicut fumus deficient. » De talibus dictum est: « Sicut Jannes et Mambres restiterunt Moysi, sic et isti » resistunt veritati: homines mente corrupti, reprobi circa » fidem². » Unde autem resistunt veritati, nisi inflatione tumoris sui, euntes in ventos, extollentes se quasi justos et magnos? Quid autem de illis ait? « Tanquam de fumo, » Sed ultra non proficient; dementia enim eorum manifiesta erit omnibus, sicut et illorum fuit³. Inimici autem

¹ Psal. xxxvi, 20. — ² 2 Tim. iii, 8. — ³ Ibid. 9.

» Domini statim ut gloriabuntur et exaltabuntur, deficientes sicut fumus deficient. »

XIII. « Fœneratur peccator, et non solvet¹. » Accipit, et non reddet. Quid non reddet? Gratiarum actionem. Quid enim a te vult Deus, aut quid exigit Deus nisi quod tibi prosit? Et quanta accepit peccator, pro quibus non solvet? Accepit ut sit, accepit ut homo sit, multumque intersit inter ipsum et pecus; accepit corporis formam, accepit in corpore distinctionem sensuum, ad videndum oculos, ad audiendum aures, ad odorandum nares, ad gustandum palatum, ad contrectandum manus, ad ambulandum pedes, salutemque ipsam corporis. Sed adhuc ista et cum pecore habemus communia: accepit etiam amplius, id est, mentem quæ possit intelligere, quæ possit capere veritatem, quæ possit justum ab injusto discernere, quæ possit indagare, desiderare Creatorem, laudare et inhærere illi. Hæc omnia accepit et peccator, sed non bene vivendo non reddit quod debet. Ergo « Fœneratur peccator, et » non solvet, » non reddet ei a quo accepit, non aget gratias: imovero rependet mala pro bonis, blasphemias, murmur adversus Deum, indignationem. Ergo ille « Fœneratur, et non solvet: justus autem miseretur, et commodat. » Ille ergo nihil habet, iste habet. Videte egestatem, videte divitias. Ille accipit, et non solvet: iste miseretur, et commodat: abundat illi. Quid si pauper est? Etiam sic dives est. Tu tantum ad divitias ejus pios oculos intende. Respicis enim arcam inanem, conscientiam Deo plenam non respicis. Non habet extrinsecus facultatem, sed habet intrinsecus charitatem. De charitate quanta erogat et non finitur! Etenim si habet foris facultatem, dat ipsa charitas, sed ex eo quod habet: si autem non invenit foris quod det, dat benevolentiam, præstat consi-

¹ Psal. xxxvi, 21.